

Szécsény története

Az ország északi szélén, az Ipoly-völgyében, nem messze a határt képező folyótól, közel 6300 lakosú helység fekszik, Szécsény.

Ha autóval Budapestről Salgótarjánba utazik Szécsényen keresztül haladva nem is igen veszi észre, hogy olyan helységet érintett útjában, amely egykor számottevő város, majd hazánk egyik jelentős védőbástyája volt, és amelyhez nem kisebb történelmi esemény fűződik, mint II. Rákóczi Ferenc 1705. évi országgyűlése.

Ha azonban visszafelé útjában, a város szélső házainál kissé jobban kitekint az autó ablakán, mindjárt észreveszi, hogy az Ipoly völgyének szélén húzódó fennsíkra épült helység szinte uralkodik a vidék fölött, hogy ide több irányból természetes útvonalak torkollnak. Figyelmét megragadja a fennsík szélén épült barokk kastély, ennek két oldalán egy-egy középkori bástyával, a háttérben pedig egy ugyancsak középkori eredetű templomtorony, a hozzá simuló kolostor szürke tömegével.

Szécsény igazi példája azoknak a magyarországi településeknek, amelyek a középkorban a városias fejlődés útjára léptek, de fejlődésüket a török hódoltság derékba törte.

Nem a véletlen idézte elő, hogy Szécsény a középkorban kiemelkedett a környező falvak sorából. Szécsény ugyanis egy kisebb medence közepén fekszik. Két fontos útvonal keresztezi egymást. Az egyik az ország fővárosát köti össze a Felvidék bányavárosaiival, illetve Kassával. A másik Hatvan illetve Gyöngyös felől érkező az Alföldet kapcsolja a Felvidék városai felé.

Szécsénynek még annyival is kedvezőbb a fekvése a dombok közé szorított környező falvakénál, hogy határa Nógrád megyei viszonylatban szinte síknak mondható, s így amazokénál lényegesen bővebben termő.

Természetesen ezek a földrajzi adottságok csak a fejlődés bizonyos fokán kezdték éreztetni hatásukat. A középkorban meginduló áruforgalom a természetes útvonalakon bonyolódott le; azok a helyek, ahol az utak elágaztak, vagy keresztezték egymást, különösen kedvezőek voltak ipari és kereskedelmi gócpontok, azaz városok kialakulására.

Ugyanakkor ezek a helységek hadászati is jelentősekké váltak, miután a kereskedelmi útvonalak felvonulási útként is szolgáltak. A kulcspontok birtokosa pedig nemcsak a vidék fölött uralkodott, hanem ellenőrizte az utakat is.

Szécsény a középkorban előbb város, és csak később lett katonai erősség. Ennek következtében erődítésének jellege is különbözött a többi Nógrád megyei középkori várétól. Szécsény falain belül a polgárosodás útján járó kisemberek hajlékai is

meghúzódtak, ezzel szemben a többi – magas hegyek, kisebb dombok csúcsát koronázó – vár előbb csakis a várúr családjának és szolganépének, később pedig a végvári vitézeknek szolgált szállásul.

Ez a fejlődés még a mai város településének képére is erősen rányomja bélyegét. A város főutcája (Rákóczi út) éppúgy körívben veszi körül a helység belső magvát, mint ahogy a Kiskörút a pesti belvárost, vagy a Várkerület Sopron belsejét. Nem véletlen ez, hanem azonos településtörténeti fejlődés eredménye. A XVIII. század folyamán, midőn a régi várfalak már elvesztették védelmi jelentőségüket, az egykori várarkot betöltötték, és helyén telkeket alakítottak ki, amelyek a falra támaszkodtak. A telkek előtt egyidejűleg széles utca létesült.

Szécsény eredete valószínűleg a X-XI. századra vezethető vissza. Mai helységtől északra fekvő Pórpáston találtak is sírokat, ezek egyikében pedig I. (Szent) István érmét. Egy XI. századi falu temetője volt tehát itt, lehet, hogy éppen Szécsényé. Tudjuk ugyanis, hogy a középkori Szécsény egyik temploma nem a mai város belterületén, hanem annak szélén, a róla elnevezett Szentlélek-patak északi partján állt. Feltehető, hogy a XI. századi település is itt helyezkedett el.

Szécsény egy részét – lehetséges, hogy a már honfoglalás óta, az első foglалás jogán – ősi szállásterületként a Kacsik nemzetség birtokolta. Egy 1229-ben kibocsátott oklevél ugyanis arról számol be, hogy IV. Béla a Kacsik nemzetségbeli Simon birtokát, Szécsényt, a Szák nembeli Pósnak adományozta. De már 1274-ben sikerült a Kacsik nemzetség egy másik ágának visszaszerezni Szécsényt, Farkas személyében.

Szécsény másik része viszont eredetileg királyi várbirtok volt. Ezt onnan tudjuk, hogy 1275-ben IV., vagy Kun László király több szécsényi várjobbágy földjét Farkasnak adományozta.

Kacsik nembeli Farkas vagyona gyarapodásával járt közéletli emelkedése is; 1292-ben a nógrádi ispánságot, majd 1298-ban a királynő tárnokmestere tisztségét nyerte el.

Farkasnál még sokkal többre vitte fia, Tamás, akit már – birtoka után – Szécsényinek neveztek. Fényes pályáivalésének, tehetségén és vagyonszerzésén kívül, alapja az volt, hogy a III. Endre halálát követő zűrzavaros időkben, ő már 1301-ben Károly Róbert érdekeiért szállt síkra. Midőn pedig a királlyá választott Károly Róbert és Csák Máté között nyílt összetűzésre került sor, a sorsdöntő rozgonyi csatában tanúsított vitézségével és „vére hullatásával” elnyerte uralkodója kegyeit. Később második felésége révén még rokonságba is került a királyi családdal. Egyre magasabb hivatalokat viselt. 1313-ban még csak lublói várnagy; 1319-től több megye főispánja; 1321-ben már a királyné tárnokmestere; 1321-1342-ig erdélyi vajda; 1342-ben főtárnokmester, majd 1349-től országbíró, amely tisztséget 1354. szeptember 19-én bekövetkezett haláláig viselte.

Tamás ügyesen használta ki hatalmi befolyását, hogy vagyont tetemesen gyarapítsa.

Szécsényt 1229-ben még csak falunak említik. A XIV. század elején azonban már túlnőtt a környező helységeken, mezővárosi jelleget öltött, vásárai voltak, amelyeket 1330-ban már forgalmasaknak mondanak, 1327-ben már malmát is említik.

Szécsényi Tamás ezért Károly Róberttől a helység részére kiváltságok adományozását kérte. A király teljesítette is kedvelt embere kérését. „Az ő Szécsény (Zechen) nevű helységét az említett Buda városunk kiváltságával és kedvezményének előjogával felékesíteni óhajtván, azt a szabadságjogot, amelyet budai polgáraink teljes mértékben élveznek ... hatalmunkból és méltó engedélyünkől beleegyezendőnek véljük.” – olvassuk az 1334. május 5-én kelt oklevélben.

Természetesen kérdés, hogy a kiváltságok gyakorlatban mit jelentettek a szécsényi lakosoknak. Hiszen a város továbbra is Tamás vajda és leszármazottai birtokában maradt. Valószínűleg e kiváltságokkal való felruházás inkább csak formalitás lehetett, ha kezdetben a jogok egyike-másika érvényben volt is. Tény az, hogy a városi jogokkal ékeskedő helység valóban a városiasodás útján járt.

Biztosra vehetjük, hogy a rákövetkező száz év, vagyis a XIV. század második és a XV. század első fele a békés fejlődés időszaka volt. Szécsényi Tamás utódai mind befolyásos emberek voltak. Kivétel nélkül ősük nyomdokain haladtak birtokszerzések, nem kevésbe a közéleti hivatal viselése terén. Békességesebb időkre enged következtetni már önmagában az is, hogy Szécsénnyel kapcsolatos eseményekről az oklevelek és egyéb történelmi források csak elvétve tesznek említést.

Ugyancsak a városfejlesztést szolgálta Szécsényi Tamás vajdának az az elhatározása, hogy Szécsényben kolostort alapít. Ehhez az engedélyt az Avignonban székelő XXII. János pápától az 1332. március 9-én kelt oklevél szerint nyerte el. A kolostor lakói ferencesek lettek.

Különben 1400-ban már kórház is működött Szécsényben, amelyben betegeket és szegényeket gondoztak. Ennek a fenntartására IX. Bonifác pápa egy bullájában a híveket adakozásra szólítja fel, egyben búcsúkedvezményben részesíti a kórház Szentlélek kápolnája – feltehetőleg a korábbi plébániatemplom látogatóit.

A Szécsényt kiváltságokkal felruházó 1334. évi királyi oklevél arra is engedélyt adott Tamásnak, hogy a várost „falakkal vegye körül, tornyokkal, bástyaépítményekkel és más tetszés szerinti erődítésekkel, védművekkel megépítse és felépítse, saját akaratának tetszése szerint bármilyen módon megerősítse.”

Hogy élt-e ezzel, vagy sem, sajnos nem tudjuk. Az sem ismert előttünk, hogy mikor alakult ki a szécsényi vár. Az első biztos adatunk csak 1461-ből van róla. Nehéz azonban elképzelni, hogy az oly gazdag és hatalmas Szécsényiek, akik több nemzedéken át az ország zászlós uraiként is szerepeltek, akik több nógrádi vár fölött rendelkeztek, éppen ősí fészüket ne erősítették volna meg. Viszont amennyiben a Szécsényi család a helységet tényleg városi rangra akarta emelni, úgy azt csakis fallal történő

körülkerítéssel érhető el. Márpedig egy 1405-ből származó oklevél Szécsényt „civitas”-nak, városnak említi.

Hogy azonban a XIV-XV. században Szécsényben nagyobb szabású és pompásabb építkezések folytak, arról néhány, napjainkban is fennálló emlék tanúskodik. Ilyennek tekinthetjük a ferences templom szentély részét, a hozzá csatlakozó sekrestyével, úgyszintén az utóbbi fölött elhelyezkedő ún. Rákóczi-teremmel. Közülük a sekrestye középkori építészeti emlékeink egyik gyöngyszeme.

Egyesek véleménye szerint a város megerősítésére csak a XV. század derekán került sor. Ekkor ugyanis Szécsény körül mozgalmasabb napok zajlottak. 1440-ben Ulászló király, majd Hunyadi János és végül Mátyás király ellen a Habsburg-ház érdekeiért harcoló Giskra cseh zsoldos vezér, akinek csapatait részben husziták alkották, szinte az egész Felvidéket hatalma alá hajtotta.

1441. október 9-én éppen itt, Szécsényben Szécsényi László kastélyában írtak alá Giskrával a fegyverszüneti szerződést. De a Giskra hatalmának megtöréséért harcoló Hunyadi Jánost 1451. decemberében, majd 1452-ben júliusában is Szécsényben találjuk, sőt ő, mint az ország kormányzója, fel is hatalmazza Szécsényi Lászlót, hogy a várost Giskra ellen megerősítse.

Giskra uralmának Mátyás király vetett véget, aki 1461. szeptember 17-én maga is megfordult Szécsényben. Uralkodásának ideje alatt, úgy látszik város további fejlődésnek indult. Ennek feltételezésére ismét csak az jogosít fel, hogy hiányzanak olyan adatok, amelyek Szécsénnyel kapcsolatban bajterhes napokról számolnak be. Sőt a kolostor, a rendház építésére – valószínűleg bővítésére – 1480-ban nagyobb adományhoz is jutott.

Időközben a már említett Lászlóval 1459-ben a Szécsényi család kihalt. (Meg kell jegyeznünk, hogy ehhez a Kacsik nemzetségből származó családhoz a később országos szerepet játszó gróf Széchenyi-családnak, amelyből a „legnagyobb magyar” Széchenyi István származott, semmi köze sincs.) Jelentős vagyona a vejeire Guthi Ország Mihályra és Losonczy Albertre szállt. Ők és leszármazottaik egy teljes évszázadon át voltak Szécsény birtokosai.

Mátyás király halála után délen a török birodalom mind fenyegetőbben lépett fel európai szomszédaival szemben. Szécsény – az országnak északi részén – látszólag semmi veszélynek nem volt kitéve e tekintetben. Mégis 1526. augusztus 29-én, a mohácsi síkon Szécsény sorsa is megpecsétlődött. Buda elestének (1541.) hírére Szécsény birtokosa Losonczy István – a későbbi temesvári hős – a várost palánkkal és sánccal erősítette meg. Hogy a Losonczy István féle erődítés Szécsény melyik részére terjed ki, nem tudjuk. Feltehető azonban – a megmaradt falak építésmódja alapján –, hogy a várost ekkor már fal övezte. Lehetséges tehát, hogy a palánkkal ezek előterét, vagy a hiányos szakaszokat akarta megerősíteni.

Röviddel ezután 1544-ben rá is csaptak a törökök Szécsényre. Sem a várat, sem a várost birtokba venni nem tudták.

1550. szeptember 27-én a törökök újból megrohanták Szécsényt, Maga Losonczy ezt írta erről a támadásról: „A törökök ... rájött volt Szécsényre, hogy megvegye (azaz elfoglalja); azt nem lehetett, hanem a szántóról elvittek, úgymint 23 embert, egy leányt, egy bírót, levágtak lovat 23, ökröt 43.” A támadás meglepetésszerűen történhetett, ha a lakosságot a szántóföldeket érte, de Losonczy a várost mégis meg tudta védeni.

1552. nyarán a török nagyszabású hadműveletekbe kezdett, melynek során Ali budai basa elfoglalta a nógrádi várakat. Elsőként Drégely esett el. Ipolyság és Balassagyarmat után Szécsény is elesett, melyről Tinódi Lantos Sebestyén így ír:

„Ságra és Gyarmatra basa elerede,
De az két kastélba ő egy embert sem lele.
Ott mikoron juta Szécsén vára alá,
Szintén Szent Margit asszonnak napja vala.
Ott porkoláb Árokháti Lőrinc vala.
Azon estve várast várból gyújtották vala.
Lám, nem merék várni az budai basát,
Ott meghasonlának sokan az füst alatt,
Éjjel kiszökének, megyön ki szalathat,
Árokháti hallá, látá csak nyolc szolgáját.
Csakhamar utánnok ő es el-kiugrék,
De nem szalathata, mezőben ellepék,
Mind nyolcadmagával fogva elviteték.
Az jó Szécsén vára szépen erőssítették,”

Tinódi utolsó sorából kiéreződik az is, hogy Szécsény „jó” vár volt, amelynek elvesztése súlyosan érintette az országot. Szécsény bevétele nagy nyereség volt a törököknek. A fallal körülvett város nagyobb csapatok elhelyezésére is alkalmas volt. Éppen ezért a várost katonai- közigazgatási központtá tették. Szécsény a budai vilajet egyik szandzsákjának lett a székhelye, melyhez 134 község tartozott.

A katonai erődítménnyé átalakult városban a magyar lakosság egy része megmaradt. 1562-ben 60 adóköteles ház volt feltüntetve a „hitetlenek fejadóját” nyilvántartó íven.

Az okmányok 1564-ben a török katonaság, és a három török egyházi személyen kívül más török polgári lakosságot nem említenek. Egyébként Szécsényben dzsámi és török fürdő is volt.

Nógrád megye török kézre jutásával a bányavárosok közvetlen veszélybe kerültek. Ezért Balassa János, a bányavárosok főkapitánya 1562-ben Szécsény visszavételét tűzte ki célul. Balassa a bányavárosokból, környező megyékből és őrsegekből sebtében jelentős, de kiképzetlen, gyengén felszerelt sereget toborzott. A sereg 1562. április 2-án érkezett Szécsény alá. Sikertelen ostrom után a több irányból visszatámadó törököktől csúfos vereséget szenvedve menekültek, sok áldozatot hagyva maguk mögött. Szécsény felszabadítása, csak az úgynevezett tizenöt éves háború megindulásakor, 1593. őszén Tiefenbach Kristóf, kassai főkapitány és Pállfy Miklós csapata által történt. A vár birtokbavételéről Thurzó György egyik leveléből értesülünk: „... tegnapi napon jövének ide Szechen alá, az török nem vára meg bennünket Széchenben, hanem meggyújtván mind a várat, s mind az várast, kiment belőle, mi is mai napon vettük kezünkbe Szechent. Az tűz nem sok kárt tett az várban, s mind az várasban.”

Időközben Szécsény birtokosa – egyben főkapitánya – Forgách Zsigmond lett. Második férje volt Losonczy Annának, a temesvári hős lányának, és így nyert jogot Szécsényre.

Szécsény életében egyébként a tizenöt éves háború annyiban is nyomot hagyott, hogy a város templomát, amely egykor a ferencesek kolostorához tartozott, az evangélikusok kezére juttatta. De nem sokáig volt azok birtokában, mert a szabadságharcot lezáró bécsi béke visszaadta a katolikusok tulajdonába.

1620 áprilisában Bethlen Gábor csapatai is megfordultak vidékünkön. Maga Bethlen július 11-én ugyancsak keresztülhaladt Szécsényen. Bethlen bármennyire is „nem vívni, nem országfoglalni, hanem békességünk megerősítésére” kelt fegyverre, hadjáratai a három malomkő között őrlődő nép szempontjából újabb megpróbáltatást jelentettek. „Bethlen Gábor hada megégette a szécsényi házunkat, – írja később Széchenyi (Szabó) Lőrinc, aki ekkor, 1620-ban, tízéves korában apjával Gyöngyösre költözött. (Ő már a közismert Széchenyi család sarja volt.)

A harmadik nagy erdélyi fejedelem, I. Rákóczi György hadjáratai ugyancsak érintették Szécsényt, ahol 1644. április-májusában ő maga is több napon át tartózkodott.

Ezeket a hadműveleteket is megsínylette Szécsény. A fejedelem egy későbbi leveléből tudjuk, hogy a császáriak a várost felégették.

Mindezen viszontagságok ellenére egyes adatok mégis arra engednek következtetni, hogy a város némileg ismét magához tért.

Forgách Zsigmond (1617. május 25.) országbíró két magyarnyelvű céh rendeletet adományozott az Ipoly menti szécsényi végvár sáncai között munkálkodó szabó, posztónyíró és szűcs, valamint varga és csizmadia mesteremberek számára. Nógrád megye területén is ezek a legrégebbi eredetű szövegükben fennmaradt céhlevelek. Figyelemre méltó az utóéletük is. Koháry István 1694-ben az elpusztult város újratelepítése után megerősítette a két céhlevelet.

Vác eleste után 1607-től a király rendeletére harmincadhivatalt állítottak fel Szécsényben. 1626-ban Forgách Zsigmond özvegye Pálffy Katalin iskolaházat adományozott a kolostornak civil ifjak oktatása számára.

A ferencesek 1627-ben Bosnyák Tamás adományából újjáépítik kolostorukat, Az evangélikusok és építenek maguknak a várban új templomot, amelyet még haranggal is felszereltek. Paróchiájuk és iskolájuk az egykori törökfürdő épületében állt.

A falakon belül egyre több megyei tisztségviselő, nemes és egyéb polgár épített lakóházat magának. Így többek között a Voxith Horváth, a Ráday, a Haller, a Wattay és a Buday Bolgár család.

Városias településre vall az is, hogy a helység egyik részét – akárcsak Kassán, Kolozsvárott vagy más városban – Hostat néven említik: „... az Hostatban egy közhelyen való háznál ...” folytat 1628-ban közel két hónapon át a törökökkel az alkudozások a hódolt falvak helyzetéről.

1663-ban ismét megfordult a kocka. Hiába hallunk arról, hogy Forgách Ádám, mint várkapitány, 1643-ban „Nógrád-Szécsényt kezdte kövel keríteni; arra emberül készülnek és költönek”, hiába rendel az 1655-i évi országgyűlés 300 lovas és 200 gyalog magyar katonából álló őrséget, a török által a fenti évben megindított hadjáratban a fontos és erős Érsekújvár birtokbavétele után Köprili Ahmed nagyvezír a felvidéki várvonalat felgöngyölytette. Október 6-án már Balassagyarmat is elesett, és az ellenség Szécsény előtt állt. Koháry István várkapitány nem érezte a várat és az őrséget elég erősnek az ellenállásra, ezért katonáit Fülekre rendelte, a várat pedig felgyújtatta.

A Szécsényt másodszor is elfoglaló törökök a hagyomány szerint a templom hajóját istállónak, a szentélyét dzsáminak, a sekrestyéjét fürdőnek használták. Erre bizonyíték a szentély déli falában 1976-ban előkerült mihráb (imafülke), amely előtt Mekka felé imádkozhattak. Igazolódott az is, hogy az emeleti helyiség (Rákóczi szoba) a bég szállása lehetett, mivel a templom felőli falon egy csúcsíves festett fülke tulipánnal, szegfűvel díszített bekarcolt körvonalai ismerhetők fel. E megtalált részletek is hangsúlyozzák Magyarországon – ez idáig – a legészakabbra eső török emlékekkel Szécsény büszkélkedhet.

1665-ben a világutazó Evlia Cselebi többek között ezt jegyzi fel Szécsényről: „Síkságon fekvő, négyszögalakú téglá építke-zésű vár, melynek egyik oldala palánk lévén, újra

építeni akarják. Egy dzsámit kezdtek építeni. Külvárosa is fejlődésben van. Kertjei, malmi, szőlői mind virágzóak."

A második török hódoltság nem sokban különbözött a száz évvel korábbtól, de mindössze csak 20 évig tartott. 1683-ban Sobieski János lengyel király szabadította fel végleg a várost.

A vár bevétele után Disznóssy Ferenc kaptány maradt 300 horvát katonával a várban, amely még 1684. január 24-én is az ő őrizete alatt volt. A város azonban az ostrom, majd az azt követő pestis folytán elnéptelenedett; a megmaradt lakosság szétszéledt. Ilyen körülmények között a várat Disznóssy nem tudván fenntartani, mind azt, mind a várost felgyújtatta és elvonult. A vár és város felgyújtása betetőzte azt a pusztítást, amit közel másfél évszázad viharai már addig is végeztek. Szécsényből romhalmaz lett. Hogy milyen nagymérvű volt a pusztulás, azt leghívebben a ferenccs kolostor visszaállításával megbízott Bárkányi János páter jelentése tükrözi. Bárkányit - aki korábban, 1682-től 1688-ig II. Rákóczi Ferenc nevelője volt - 1689-ben, tehát több mint öt évvel a város visszavétele után jött Szécsénybe.

„Én Fr. Bárkányi János pedig - hangzik jelentése - ... értem ide ezen romokban heverő, elpusztult vidékre, de sehol egy lélekre sem akadtam.” Majd Szent Máté napján (szept. 21.), az összesereglett környékbeli nép kíséretében megindult Szécsény felé. „Midőn aztán megérkeztünk a külső kápolnához, az ún. Szentlélek kápolnához, egy szekér oldalára szerelt oltáron bemutattam a szentmise áldozatot." Továbbhaladva „... a város kapu-jához érkeztünk, de a bozót, bürök és cserjék rengetegén nem tudtunk áttörni. Kapával és baltával vágtunk magunknak utat a kolostorig. Inkább sírni lehetett, mint örülni, a romlásnak azon iszonyatosságán, mely szemünk elé tárult. Szécsény kigyóknak, békáknak és vadaknak lett lakhelye; kő kövön nem maradt, ház házra omlott és falaik szétmállottak."

De a város egykori jelentősége és fekvésének földrajzi adottságai miatt hamarosan újból megindulhatott itt az élet. 1690 húsvétja után Bárkányi és a páterek végleg visszatértek, és nekikezdték kolostoruk újjáépítésének.

Koháry István Szécsény zálogbirtokosa, nemes Dúl Mihályt és nemes Vajszár Istvánt bízta meg Szécsény újratelepítésével. A „megszállítás” – ahogy a korabeliek mondták, előrelátóan foglalkozott a város belső önkormányzatának megszervezésével is. Elrendeli, hogy a „keretésen” – vagyis az egykori városfalakon – belül való helye utcákra és alkalmas házhelyekre osztassanak, melynek piaca ott ahol volt, vagy másutt legyen. Ezen kívül a város lakosai magisztrátust válasszanak, rendtartás és igazságszolgáltatás ellátása céljából, élére pedig egy becsületes hadnagyot válasszanak.

1698-ban 83 nem nemes lakos mellett 16 nemes családfőt neveztek meg, kiknek feladata volt a mezőváros védelme, mely abból áll, hogy az esetleges török támadások miatt éjjel-nappal szolgálatot tartoznak.

A török iga ugyan megszűnt, de az azt felváltó osztrák uralom, sem volt sokkal könnyörületesebb. Az 1703-ban kirobbant kuruc felkelés futótűz-ként terjedt el Nógrádban. A szabadság-harc több nevezetes eseménye is ezen a vidéken zajlott le, amelyek közül a legfontosabb, az 1705. évi országgyűlés, éppen Szécsényhez fűződik.

Rákóczi 1705. szeptember 1-re Rákos mezejére hirdetett országgyűlést, majd azt, mivel Budát a császáriak tartották megszállva, augusztus 10-én kelt intézkedésével „bizonyos kiváltképpen való okokra nézve” Szécsénybe tette át.

Ő maga szeptember 7-én érkezett Szécsénybe. Az országgyűlésen 6 püspök, 86 főúr vett részt, 25 megye és 4-5 kivételével valamennyi város (az elmaradókban német helyőrség volt) képviseltette magát. Jelen voltak Széchenyi Pál kalocsai érsek vezetésével I. József császár megbízottai is. A gyűlés szeptember 12-én vette kezdetét, a várostól északra elterülő Borjúpáston. Ott állították fel a 13 árbocos „ország-sátorát”, amely egykor Bethlen Gáboré volt. Ebben folytak a tanácskozások. Mellette, a tábor közepén helyezkedett el a fejedelem sátra, körülötte a résztvevők, a kíséret stb. sátoztábor.

Az országgyűlésen Bercsényi indítványára a rendek - lengyel mintára - szövetséget alkottak. Rákóczit 18-án megválasztották „az Haza szabadságáért öszveszövetkezett Magyarok Vezérlő-Fejedelmé”-nek. Az országgyűlés huszonöt tagú Szenátus és a Gazdasági Tanács felállításáról, valamint a vallásügyi kérdésekről tárgyalt. Október 3-án véget ért a gyűlés anélkül, hogy a békét illetően egy lépéssel is előbbre jutottak volna. Rákóczi október 8-án hagyta el Szécsényt.

Szécsényben erősen él a köztudatban, hogy Rákóczi a kolostorban szállt meg. A középkori eredetű sekrestye fölötti helyiség - melyet Rákóczi-szobának neveznek - lett volna a szállása.

A vezérlő fejedelem ezután is többször megfordult Szécsényben; így 1706. április 23-án és október 7-én, majd a trencsényi csatavesztést követően 1708 augusztusában több napig tartózkodott itt. A város különben a kuruc hadak utánpótlása terén is szerephez jutott. Magtárákat állították fel és szállítások kiinduló, valamint fuvarcserélő állomásává tettek.

1708 augusztusában Bercsényi, 1709 február-márciusában (Vak) Bottyán János tábornok tartózkodik Szécsényben, de már ez év októberének végén Heister császári generális a város közelében megveri a kurucokat. A romhányi csatával (1710. január 22.) a kuruc világ végleg véget ért a megyében.

A kuruc-labanc háborúk elcsendesedése után, a XVIII. század folyamán, a helység kétségtelenül a fejlődés útján járt. A lakosság rohamosan szaporodik. 1731-ben még csak 649, 1755-ben már 1410 a város lélekszáma. Az első betelepülők, kizárólag magyarok, de aztán szlovákok is akadnak nagyobb számban. Az iparosok között viszont - mint általában mindenütt - sok a német.

Szécsény fejlődésére azonban gátlólag hatott, hogy versenytársai is voltak a közelben. Losonc, nem szenvedvén át a második török hódoltságot, törés nélkül fejlődhetett a megye ipari, kereskedelmi központjává és igazi várossá, Balassagyarmat, annak ellenére, hogy a török pusztítás után csak 1690-ben települt újra, szintén gyorsabb léptekkel haladt. Szécsénynek be kellett érnie a megye harmadik városa szerepével.

Mégis eleinte Szécsény a kor színvonalához képest városias jelleget kezdett öltetni. Az iparosok száma egyre növekszik. A kolostor és templom felújítása mellett a városban is folynak építkezések. A várfal jelenőségének megszűnte következtében háztelkek közé kerül, s már csak ezek határvonalát alkotja. Kialakul külső oldalán a főutca.

1715-ben a város zömével együtt a kolostor és templom leégett.. A kolostort már a következő évben ismét tető alá hozták, és ezt az alkalmat felhasználták a templom kibővítésére. Ekkor nyerte el mai alakját.

A temető melletti barokk kápolna építése is ez időre tehető. A szlovákok sokasodásával ez az ő templomuk lett. Nem sokkal később azonban a német iparosok vették át és neve is „német kápolna” maradt.

Rendbe hozták a Szentlélek kápolnát is, amely egykor a helység plébániatemploma volt. A temetői kápolnából kiszorulva ez lett a szlovákoké. 1726-ban azután, amikor a ferencesek lemondtak a plébánia vezetéséről, ismét plébániatemplom lett. Végül is 1793-ban lebontották, ma már a helye sem ismeretes.

Közben természetesen polgári építkezések is folytak. 1737-ben állt a városban új vendégfogadó, kocsmá, egy másik külső kocsmaház; volt „mesteremberek háza”, de volt házuk a görög kereskedőknek is. Említik Gyöngyös városának házát, amit bizonyára átutazó kereskedői számára tartott fenn. 1740-ben felépült a ma is működő gyógyszertár. Mindezek az egykori kereskedelmi élet fejlettségi fokát is jelzik. 1780-ban már három boltos is működött Szécsényben.

A régi városháza is, az oromzatát díszítő címer (mely a múzeumban látható) alapján a XVIII. század derekán épülhetett.

A legnagyobb szabású munka mindamelllett a Forgách-kastély felépítése. Építésének ideje – Rados Jenő szerint - 1760 körül volt. Stílusa is erre a korra utal; jellegzetes Mária Terézia korabeli építmény.

1795-ben ígéretes próbálkozás indult gimnázium létrehozására, mely gróf Forgách József támogatásával a kolostor épületében ferences atyák által működött volna.

Kivonat a megye közgyűlési jegyzőkönyvéből: „... mivel ezen nemes megyében grammatica iskolák nincsenek, ... más vármegyében ... Zólyomban, Hontban és Barsban több számmal találhatunk ... azok közül egy helyett Szécsénybe állíttatna fel,

... ahol Vácztól, Gyöngyöstől egész Rozsnyóig és Zólyomig ahol sits (nincs) catolica oskola ...”

Szécsény további sorsát illetően jelentősebb esemény az 1797. évi tűzvész, amely néhány utca kivételével majdnem az egész helységet elhamvasztotta. A templom, a kolostor és a kastély viszont megmenekült a lángoktól.

A napóleoni háborúk annyiban érintették a várost, hogy 1805-ben sok sebesültet hoztak, ide. A kastélyt kórháznak rendezték be, míg a kolostorban gyógyszertárat állították fel.

Annak ellenére, hogy az 1755. évihez képest a lakosság száma 80 év alatt több mint kétszeresére emelkedett (1837-ben 3104), a város fejlődése egyre inkább megtorpant.

A XIX. század elején Balassagyarmat, Szécsény és Losonc fejlődését tekintve nem igazán különbözött egymástól. Mindhárom városban híres vásárokat tartottak, többek közt a hegyvidék és az alföld áruai itt cseréltek gazdát. A reformkorban egyre jobban nőtt Balassagyarmat és Losonc szerepe. Balassagyarmat esetében a megyeszékhely idehelyezése következtében ugrásszerűen megnőtt a lakosság száma. Losonc pedig országos hírű vásáraival, gimnázium létrehozásával a megye legjelentősebb városává vált. Ez jól látható a lakosság számarányainak változásában:

	1828. év	1842. év
Szécsény	3251 fő	3265 fő
Balassagyarmat	3622 fő	6493 fő
Losonc	3000 fő	4322 fő

A XIX. század közepén Pulszky Ferenc - 1848-ban Kossuth pénzügyi, majd külügyi államtitkára, 1849-ben londoni követe, idővel 1867 után, a Nemzeti Múzeum igazgatója -, két évvel a szabadságharc előtt a Forgách-kastélyt és birtokot megvette. 1854-ben a városban 85 önálló iparos működött itt 22 segéddel és 31 inassal, valamint 5 boltos, de ez a szám már messze elmarad nemcsak Losoncé, hanem Balassagyarmaté mögött is.

A szabadságharcot követő önkényuralom éveiben járási szolgabírói hivatalt rendeztek be Szécsényben, amelyhez később adóhivatal is csatlakozott.

Az önkényuralom alatt a szellemi élet is csak lassan indult meg. Az 1838-ban létesült kaszinó ugyan hosszabb szünet után, 1854-ben mint olvasókör ismét megkezdte a működését, de a reformkori jelentőségét már sohasem tudta elérni. Ekkor élt, majd 1853-ban tragikus körülmények között halt meg Szécsényben Ferenczy Teréz, a múlt század egyik legjelentősebb költőnője.

A XIX. század vége felé a kapitalista kisvárosi társadalom néhány jellemző vonása Szécsényben is fellelhető volt. 1872-ben megalakult a Szécsényi Takarékpénztár (egy másik pénzügyintézet, a Szécsényi Népbank 1906-ban), 1880-ban a Szécsényvidéki Gazdasági Egyesület, a század utolsó évtizedében a Tejszövetkezet és Sajtoda.

A Szécsényben született Haynald Lajos kalocsai érsek a XIX. század végén leányiskolát, árvaházat és kórházat alapított. Szécsényből indul el pályáján a századvég egyik legnagyobb költője, Komjáthy Jenő, itt élt Velics Antal történétíró és Pintér Sándor ügyvéd, a helytörténeti kutatás szécsényi „atyja”.

A századforduló legnagyobb jelentőségű eseménye az 1896-ban megnyitott balassagyarmat-losonci vasútvonal építése volt, amely Szécsényt is érintette. Ám ez sem tudta megszüntetni azt a különbséget, ami közte és a megye legfontosabb települései között kialakult.

Az élet mintha lassan megállt volna Szécsény fölött. Losonc már 1871-ben vasútvonalat kap, aminek révén még inkább biztosítja vezető szerepét a megye kereskedelmi életében. A XIX. század második felében már újabb versenytárs is akad: Salgótarján, amely a századfordulóra minden téren meg is előzi Szécsényt. Mindezek következtében a város lakóinak száma már alig növekszik. Az egykori gazdagon virágzó mezőváros, 1886-ban elvesztve mezővárosi rangját, a XIX. század végére a XX. század elejére fejlődésében lelassult – utolsó helyre kerülve Losonc, Salgótarján és Balassagyarmat mögött.

Erről a Szécsényi Hírlap 1910. évi 15. számában így olvashatunk:

„Losonc, Salgótarján, Balassagyarmat bámulatosan emelkedőben” – „nap-nap után erősebbek” – „iparosodnak; magukhoz szívják Szécsény munkásait, pedig minden egyes távozóval életerőnk csökken”

1911-ben a nagyközség lakosság száma 4224 fő, míg ugyanakkor Balassagyarmat 10887 fő, Losonc 12110 fő és Salgótarján 13726 fő.

A város történetének leírását Dr. Patay Pál „Szécsény műemlékei” (1965.) és

„Szécsény”(1980.) című kiadványának felhasználásával összeállította:

Óze János városi főépítész

Láttuk, hogy Szécsény fejlődési üteme az 1800-as évek vége felé lelassult. A város gazdasági életében, a vetélytársakkal ellentétben, a mezőgazdaság játszotta a meghatározó szerepet. Az 1890. évi népszámlálás adatai alapján a 3784 lakos foglalkozás szerinti megoszlása: 44,4 % paraszt, 32 % iparos, 8,6 % kereskedő, 7,3 % közalkalmazott és 7,4 % egyéb foglalkozású. A századfordulón 207 iparos dolgozott Szécsényben. A iparosok és kereskedők 1909-ben létrehozták a Szécsényi Iparosok és Kereskedők Ifjúsági Önképző Körét.

1920. június 4-én Versailles-ban a trianoni palotában aláírták a békeszerződést. Ennek értelmében az Ipoly lett hazánk és Csehszlovákia között a határ. A trianoni döntés súlyosan érintette Szécsényt. A helyi vásárok látogatóinak a felét elvesztette. Észak felé szinte megbénult a kereskedelem, nagymértékben csökkent a közlekedés.

A két világháború között a település gazdasági életében fokozatosan megerősödött a kisipar és a kereskedelem. Abban az időben több kisebb üzem működött a nagyközségben. Már a század elején üzemelt a nyomda, a sajtgyár, ahol a híres ementáli sajtot állítottak elő. Két téglagyára volt a településnek. Igen színes volt a kereskedelem palettája: vegyeskereskedés, rőfös-rövidáru, papír és írószer, dohány, piperecikkek, mezőgazdasági gépkatrészek, építőanyagok, tüzelőanyagok, divatárúk, fűszer- és csemegeárúk, háztartási cikkek. Jelentős volt a Hangya Fogyasztási és Értékesítési Szövetkezet széles skálájú tevékenysége. 1930 decemberében végre Szécsényben is kiépítették a villanyvezetékét.

Az iskolai oktatás terén előrelépést jelentett az 1918-ban megnyílt polgári iskola alapítása. A szellemi élet bizonyos fokú kisvárosi aktivitására jellemző, hogy ezekben az években több mint 20 egyesület és szervezet fejtett ki társadalmi és kulturális tevékenységet. Állandó mozi is kinyitott, sportpálya is léte-sült (főként a legnépszerűbb sportág, a labdarúgás céljára).

A század első felében felerősödött a Rákóczi-kultusz. Országos jelentőségű volt az 1905 szeptemberében, az országgyűlés 200. évfordulója tiszteletére rendezett szécsényi ünnepség. A városháza nagytermében látható nagyméretű, II. Rákóczi Ferencet ábrázoló képet 1910-ben Tokay Lajosné festette.

A település vezetői 1925-ben a városházán elhelyezett emléktáblával tisztelegtek Szontagh Pál emléke előtt. Az első világháborúban elesett 185 személy emlékét őrzi a Tűztorony falán lévő emléktábla, amelyet 1930. május 25-én avattak fel.

A várost a török uralom alól felszabadító Sobieski János lengyel királynak az emlékét megőrző táblát 1933-ban helyezték el a templom falára. A templom előtti sétányon 1938-ban, az államalapító halálának 900. évfordulójára készült el a Szent István emlékmű.

A második világháború frontvonala 1944 december elején érte el a várost. Szécsény ostroma december 28-án fejeződött be. A település intézményei és lakóházainak nagy része súlyosan megrongálódott, megsemmisült.

A háború után a gazdasági élet legerőteljesebb vonása a tulajdonviszonyok megváltozása. A földosztás után jelentősen megváltozott a községben a birtokviszony.

A földhöz jutott parasztság mellett, megalakult az állami gazdaság és az első termelőszövetkezet.

Az 1956-os forradalom Szécsényben békésen zajlott le.

1960 januárjában Szécsény szövetkezeti község lett. A szécsényi termelőszövetkezet országos viszonylatban is az elismert és a legjobb közös gazdaságok közé tartozott.

A mezőgazdasági szakoktatás 1946-ban indult meg Szécsényben, majd 1951-ben mezőgazdasági technikum létesült, mely szakemberekkel segítette a gazdálkodást.

Az 1960-as évektől Szécsény folyamatosan fejlődött

1964-ben épült fel a gimnázium épülete, több évszázados próbálkozás után végre elindult a gimnáziumi képzés a városban.

A '60-as évek végén a központban, az ivóvíz- és szennyvízhálózat kiépülésével lehetőség nyílt további fejlesztésekre és többszintes lakások építésére.

1970-ben települt a gépállomás helyére az Elzett Művek Zár- és Lakatgyárának szécsényi gyára, mely 800 személynek biztosított munkalehetőséget.

A Nógrád Megyei Gabona- és Malomipari Vállalat, valamint a környező termelőszövetkezetek 1974-ben alapították a takarmánykeverő üzemet.

A '70-es években a városközpontban épült fel az OTP és könyvtár, a szolgáltatóház, orvosi rendelő és az ÁFÉSZ étterme.

Szécsény 1970-ben nagyközségi rangot kapott. Az 1975-ben Forgách kastélyban megnyíló Kubinyi Ferenc Múzeum a megye egyik leglátogatottabb múzeumává vált.

Növekedett a lakosság száma: 1949-ben 4009; 1970-ben 5690 fő. A 16 település közigazgatási, közlekedési, kereskedelmi és kulturális központját biztosító, régmúlta visszatekintő szécsényi járás 1979-től megszűnt.

A '80-as évek elején dinamikusan fejlődött a nagyközség. Több új létesítmény beruházásáról már a hetvenes évek közepén megszületett a döntés. A helyi Építő- és Szerelőipari Közös Vállalat kivitelezésében, 1979-ben adták át Palóc Skála Áruházat.

1980-ban új korszerű 12 tantermes általános iskola, 100 férőhelyes szakközépiskolai kollégium épült, és ugyanekkor adták át az új posta épületét is. 1985-ban felépült az új művelődési ház is.

A település kedvező gazdasági helyzete, valamint lakosságának növekedésével Szécsény az 1886-ban elvesztett városi rangját, 100 évvel később 1986-ban visszakapta, a '60-as években közigazgatásilag hozzácsatolt Pösténypusztával és Benczúrfalvával együtt.

A rendszerváltozás után tovább folytatódott a város fejlődése. Elsőként teljes egészében kiépült az infrastruktúra (ivóvíz, szennyvíz, vezetékes gáz, telefonhálózat, utak), ezzel

lehetőség nyílt új iparterületek kialakítására, és a több száz főt foglalkoztató Euro Candle (gyertyagyár) létesítésével új munkahelyek jöttek létre. Emellett több kisebb vállalkozás is élénkítette a város gazdasági életét.

Az ide látogató turisták a legnagyobb változással a történelmi belsővárosban találkoznak.

A nagy múltú ferences kolostorépület felújítása 2000-ben fejeződött be.

Európai Uniós támogatással 2006-ban megújult a történelmi belsőváros.

Ennek része volt a Forgách kastély és az alatta elterülő Várkert korhű rekonstrukciója. A felújítás során a közműrendszerek korszerűsítésével lehetőség nyílt az elektromos légvezetékek földbe helyezésére, így a betonoszlopok helyébe környezetbe illő kandeláberek kerültek. Az elhelyezett térburkolatok és az utcai bútorok is illeszkednek a kisváros történelmi hangulatához.